

Kitaabban Rabbiin buusetti amanuu wantoota aafur of keessaan qiba:

1ffaa: Kitaabban kuumii luqaan Rabbiin irraa buufamu isaanitti amanuu

2ffaa: Kitaabban maqaalee isanii beekauitti amanuu.

3ffaa: Odeefannooso hin jijiraminii haqaan kitaabban kanniin keessatti

dhuun dluugoomsu ykn dluugaan itti amanuu.

4ffaa: Seera ykn murtiwwan kitaabban of keessaan qaban kan hin shaaramme

irratti hojjachuu fi murtiwwan kaniinitti ganumaduu fi guutumatti harka

kennu

Hundee iimaanaa 3ffaa- Kitaabbanitti Amanuu

Description

Hundee iimaanaa keessaa sadaffaan kitaabban Rabbiin buusetti amanuudha. Akka lugaatti â€œKitaabaâ€ jechuun wanta galmaaâ€™e fi barraaâ€™edha. Akka shariâ€™aatti immoo kitaaba jechuun Kalaama (Jecha) Rabbiin ilma namaatiif rahmataa fi qajeelcha akka taâ€™uuf Ergamtoota Isaa irratti buusedha. Sababa kitaaba Rabbiin irraa buâ€™e kanaan ilmaan namaan saâ€™aada (gammachu) ganda lamaanii dhandhamu. Osoo Rabbiin kitaabban isaaniif buusu baate, silaa hundii isaanitu dukkana keessatti kufanii hafu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa kitaabban buusun akkamitti dukkana keessaa sababa Ergamtootatiin akka baase akkana jechuun ilma namaatti beeksiisa.

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ مِنْ كُلِّ مَا يَرِيدُ
النُّورُ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ رَءُوفٍ رَّحِيمٌ

â€œInni Kan gabricha Isaa irratti keeyyattoota ifa baâ€™aa taâ€™an dukkana keessaa gara ifatti isin baasuuf jecha buusedha. Dhugumatti, Allaahâ€™n isiniif mararfataa, rahmata godhaadhaâ€ Suuratu Al-Hadiid 57:9

Isiniif mararfachuu fi rahmata Isaatirraa kan kaâ€™e Rabbiin Ergamaa isiniif erge. Ergamaa kanatti keeyyattoota (aayaata) ifa bahan buuse. Kanas kan godheef dukkana wallaalummaa, kufrii, shirkii, fedhii lubbuu hordofuu, yaadaa badaa fi kkf irraa gara ifa iimaanaa, beekumsaa, yaqiinaa akka baataniifi. Kitaabni keeyyattoota baayâ€™ee waan of keessatti qabatuuf ilma namaatiif qajeelfamaa fi ifa jireenyaa taâ€™aa jechuudha.

Hundeeewan iimaana jahan tokko tokkorraa kan adda bahuu miti. Hundi isaanitu kan wal qabataniidha. Rabbitti amanuun malaykootatti, kitaabbanitti fi hundeeewan iimaana birootti amanutti nama waama. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa akkana jedha:

يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِمْنَوْا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَبِ الَّذِي نَزَّلَ
عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَبِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ
وَمَلَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمَ الْآخِرُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا

١٣٦
بعيدًا

â€œYaa warra amantan! Rabbitti, Ergamaa Isaatti, kitaaba Ergamaa Isaa irratti buusetti fi kitaaba san dura buusetti amanaa. Namni Rabbitti, Malaaykota Isaatti, Kitaabban Isaatti, Ergamtoota Isaatti fi Guyyaa Aakhiraatti kafare, dhugumatti jallinna fagoo jallatee jira.â€ Suuratu An-Nisaa 4:136

Kitaabban Rabbiin buusetti amanuun wantoota afur of keessaa qaba.[1]

Tokkoffaa: Kitaabban kunniin dhugaan ykn haqaan Rabbiin irraa buufamu isaaniitti amanuu

Lamaffaa: Kitaabban maqaalee isaanii beeknutti amanuu. Isaan keessaa Qurâ€™aana, kan Nabii Muhammad (SAW) irratti buufame, Tawraat kan Nabii Muusaa (AS) irratti buufame, Injil kan Nabi Isaa (AS) irratti buufame, fi Zabuur kan Nabii Dawuudif kennametti amanu. Kanneen maqaa isaanii hin beekne immoo walumaagalatti itti amanna. Kana jechuun Rabbiin irraa kan buâ€™an taâ€™uu fi ilma namaatiif qajeelchaa fi ifa akka taâ€™an ni amanna.

Sadaffaa: Odeefannoo osoo hin jijiraminii fi hin micciramiin haqaan kitaabban kanniin keessatti dhufan dhugoomsu ykn dhugaan itti amanu. Kan akka odeefannoo Qurâ€™aana keessatti dhufanii fi odeefannoo kitaabban duraanii osoo hin jijiraminii dhufanitti amanu. Kitaabban yeroo ammaa Kiristaanotaa fi Yahudoota harka jiran itti hin amannu. Sababni issas, kitaabban kunniin jijiramanii jiru. Kan nuti itti amannu kitaabban yeroo jalqabaa Nabii Muusaa fi Iisaa irratti buâ€™aniidha.

Odeefanno (ergaan) Qurâ€™aana keessa jiru hundi immoo haqa hin jijiramne fi hin micciramne waan taâ€™eeef, namni â€œAni Musliimaâ€œ foifiin jedhu wanta Qurâ€™aanni of keessaa qabu hundi dhugaa taâ€™uu isaatti amanu qaba. Rabbiin ni jedha:

لَا يَأْنِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ

٤٢
حَمِيدٌ

â€œ**Sobni fuundura isaatiis taâ€™ee duuba isaatiin itti hin dhufu. Rabbii Ogeessa Faarfamaa taâ€™e irraa buufame.**â€• Suuratu Fussilat 41:42

Qurâ€™aanatti duraa duuban sobni wanti jedhamu itti hin dhufu. Kana jechuun beekumssa namaaf dhiyeessu keessatti sobni itti hin dhufu. Seerotaa fi murtoowwan kaaâ€™e keessatti sobni itti hin dhufu. Seenaa durii irraa wanta beeksisu keessatti sobni wanti jedhamu itti hin dhufu. Seenan ummata durii Qurâ€™aanni beeksisu hundi dhugaadha. Wanta gara fuunduraatti uumamu irraa odeefannoona Qurâ€™aanni beeksisu hundii dhugaadha. Sobni wanta jedhamu itti hin dhufu[2] Sababni isaas Qurâ€™aanni Rabbii waan hundaa beeku irraa waan buâ€™eefi.

â€œ**Buufamuun Kitaabichaa (Qurâ€™aanaa) Rabbii Injifataa, Beekaa taâ€™e irraayyi.**â€• Suuratu Ghaafir 40:2

Afraffaa: Seera ykn murtiwwan kitaabban of keessaa qaban kan hin shaaramne irratti hojjachu, hikmaa (ogummaa) isaa hubannee dhiisne murtiwwan kaniiniti gammaduu fi guutumatti harka kennu- Kitaabban darban hundi Qurâ€™aanana shaaramanii ykn jijiramanii jiru. Rabbiin ni jedha:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ﴾

â€œ**Nuti kitaaba irraa waan isa duraatiif dhugoomsaa fi isa irrattis tiksaa taâ€™ee Qurâ€™aana gara keetti haqaan buufneerra.**â€• Suuratu Al-Maaâ€™ida 5:48

â€œ**Qurâ€™aana haqaan gara keetti buufneerrâ€•** Kana jechuun Qurâ€™aanni Rabbiin irraa buâ€™uun isaa haqa. Akkasumas, wanti inni of keessaa qabu hundi haqa. â€œ**Kitaaba irraa waan isa duraatiif dhugoomsaaâ€•** kana jechuun Qurâ€™aanni odeefannoona kitaabban darban of keessaa qaban ni mirkaneessa, odeefannoona isaanii kan haqa taâ€™e odeefannoona Qurâ€™aanitiin walitti gala. Akkasumas, kitaabban darban Qurâ€™aanni akka buâ€™uu beeksisanii turan. Kanaafu, Qurâ€™aanni beeksisa isaanii kana ni dhugoomse ykn ni mirkaneesse jechuudha. â€œ**â€œfi isa irrattis tiksaaâ€•** kana jechuun wanta haqaa fi ilma namaa fayyadan kitaabban darban of keessaa qaban Qurâ€™aannis san caalaa of keessatti dabaluun of keessaa qaba. Kitaabban san keessaa wanta Qurâ€™aanni haqa taâ€™uu isaa mirkaneesse haqa, wanti kijiba taâ€™uu mirkaneesse kijiba. Sababni isaas, kitaabban akka Tawraat, Injiil keessatti jijiraa fi micciruun argamee jira. Kanaafu, wanti Qurâ€™aanaa dhugaa taâ€™uu mirkaneesse dhugaadha, wanti sobaa taâ€™uu mirkaneesse soba[2]

Hiikni biraa â€œwa muhayminan aleyhâ€• jedhu â€œisa irratti kan murteessuâ€•taâ€™a. Kana jechuun Qurâ€™aanni kitaabban darban irratti ni murteessa, wanta shaaramu qabu ni shaara. Kanaafu, kanarratti hundaaâ€™un murtiwwan kitaabban darbanii irratti hojjachuun hin taâ€™u kan dhugaa taâ€™ee fi Qurâ€™aanni mirkaneesse malee.

Haajaa Ilmaan Namaa Kitaabaniif Qaban [3]

Haajan ilmaan namaa kitaabbanitti qaban haajaa isaan nyaataa fi dhugaatif qaban caala. Sababni isaas, ruuhin ilma namaa tuni yeroo hundaa tasgabbii fi nageenya barbaaddi. Qaamni immoo sakandi sakandiin

nyaata hin barbaadu. Kanaafu, tasgabbii fi nageenya ruuhin barbaaddu kenuufi kan dandaâ€™u kitaaba Rabbiin irraa buâ€™eedha. Mee haajaa namoonni kitaabban Rabbiin irraa buâ€™aniif qaban muraasa isaanii haa tarreessinu:

1ffaaâ€“ Kitaabban Rabbiin irraa gara Ergamaatti buâ€™e ummata Ergamaa kanaatiif madda irraa baratanii fi haala ofii sirreessan akka taâ€™uufi. Yeroon hanga fedhe haa darbu, ummanni Ergamaa kanaa hundeeawan amantii, kaâ€™uumsaa fi gahuumsaa isaa murteessuf gara kitaaba Ergamaa irratti buâ€™eetti deebiâ€™u. Wanta Rabbiin akka hojjatan itti ajaju fi wanta irraa dhoowwu, amala gaggaarii itti kakaasu fi jajjabeessu beekuf gara kitaaba deebiâ€™u. Nama waan gaarii hojjateef mindaa jiruu fi nama waan badaa hojjate adabbii isa eeggatu kitaabban keessatti argatu. Akkasumas, rakkolee jirenyaa keessatti nama muudatan fÃ¼ruu fi murtiwaan adda addaa baasuf gara kitaaba deebiâ€™u.

Keessumattu, Ergamaan yeroo fi bakkaan kan isaan irraa fagaatu yoo taâ€™e gara kitaabaa deebiâ€™un isaan irratu dirqama taâ€™a.

2ffaaâ€“ Kitaabni Rabbiin irraa buâ€™ee wantoota namoonni irratti wal-dhaban irratti murtii haqaa akka taâ€™uuf- wantoota namoonni irratti wal dhaban kan murteessu Kitaaba Rabbiiti. Sababni isaas, kitaabni Rabbii jecha (Kalaama) Isaati. Rabbiin immoo Abbaa Murtiiti. Kana ilaachisee Rabbiin akkana jedha:

اللَّهُ أَنْبَيَنَ مُبَشِّرِينَ وَأَنْزَلَ مَعْهُمُ الْكِتَبَ بِالْحَقِّ لِيَخْحُكُمْ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا أَخْتَلَفُوا فِيهِ

â€œNamoonni amantii tokkicha irra turan. Ergasii, Rabbiin nabiyyoota gammachiiftotaa fi akeekachiiftota taasise erge. Akka inni wanta isaan keessatti wal dhaban gidduu namootaatti murteessuf isaan waliniis kitaaba dhugaan buuse.â€ Suuratu Al-Baqarah 2:213

Rabbiin hundarra beekaa- namoonni yeroo jalqabaa dachii tana irratti wal horan amanti tokko irra turan. Rabbiin qofa gabbaruu fi tokkichoomsu turan. Ergasii, sababa fedhii lubbuu, wallalummaa, dagachuu fi sheyxanatiin Rabbiin tokkichoomsu fi Isaaf ajajamuu keessatti gargar taâ€™an. Gariin Rabbiin qofa gabbaruu itti fufan, gariin immoo Rabbiin gabbaruu dhiisanii taabotaa fi wanta biraa gabbaruu jalqaban. Sababa kanaan Rabbiin nabiyyoota qananii addunyaa fi Aakhiraatiin nama amanee fi hojji gaarii hojjate gammachisan, adabbii nama kafaree fi badii hojjate akeekachiisan isaanitti erge. Ergamtoota hunda waliin kitaaba gara haqaatti nama qajeelchu buuse. Kitaabni kuni wantoota namoonni irratti waldhaban keessatti abbaa murtii akka taâ€™uuf Rabbiin buuse. Hunde fi damee amantii isaan keessatti waldhaban kitaabni ni murteessa. Haqni fi sobni kam akka taâ€™e ifa baasa. Kanaafu, faaydan kitaabban Rabbiin irraa buâ€™anii keessaa tokko wal mormii fi wal-dhabbi namootaa furuufi. Osoo kitaabni buâ€™uu baate, silaa namni hunduu, â€œKaraa ani irra jiru qofatu sirriidha. Kan biraa immoo jallataadha.â€ jechuun dukkana keessa jaanjaâ€™a.

3ffaaâ€“ Erga Ergamtooni duâ€™anii booda kitaabni Rabbiin irraa buâ€™e hundee amantii, seerotaa fi kaayyoo isaa jallinna warra fedhii ofiitiin amantitti taphatan irraa eeguf- **Ergamaa boodaa kitaabni ummata isaa keessa jiraachuun akka Ergamaan suni isaan keessa jiraachuti.** Sababni isaas, kitaabni kuni wanta Ergamaan itti ergame of keessaa kan qabuudha. Ergamtooni ilma namaa waan taâ€™aniif duuti nama kamittu dhuftu isaanittis ni dhufti. Garuu hundeen, dameewwani, amalli gaarii fi seeronni amantii isaan itti waamaa turan gonkumaa hin duâ€™an. Osoo kitaabni haala itti fufaan jiraachu baate, silaa akkuma isaan duâ€™aniin amantii san keessatti jijjiramnii fi wal dhabbiin baayâ€™een ni uumama.

Namoonni jallattooni fi fedhii ofii hordofan wanta amanti keessa hin jirre itti dabaluu, irraa haaqu fi Rabbiin irratti kijibuun amantii balleessu. Sababa kanaaf, ilmaan namaatif kitaabni seeraa guutuu fi haqa irratti hundaaâ€™e kan jijiramu irraa eeggama jiraachu qaba. Kanafi, Qurâ€™aanni hanga Guyyaa Qiyaamaa jijiramuu fi micciiramuu irraa ni eeggama. Akka ilmaan namaa irratti hujjah (ragaa) taâ€™uuf. Rabbiin ni jedha:

â€œ**Dhugumatti, Numatu Qurâ€™aana buuse, dhugumatti Numatu isa tiksas.**â€ Suuratu Al-Hijr 15:9

Guduunfaa

- Kitaabban Rabbiin irraa buâ€™an ilma namaa gara gammachuu, nageenaya fi milkaâ€™innaatti qajeelchu.
- *Kitaabbanitti amanuu jechuun haqaan Rabbiin irraa kan buâ€™an taâ€™uu amanuu, ergaaleen isaan keessa jiran haqa taâ€™uu dhugaan itti amanuu fi hojii irra oolchudha.*
- Qurâ€™aanni kitaabban duraanii waan shaaref, ergaleen isa keessa jiran hundi dhugaa taâ€™uu itti amanuu fi hojii irra oolchun, nama gammachuu fi milkaâ€™inna barbaadu irraa ni eeggama.
- Haajaan dhalli namaa kitaabban Rabbiin buusef qaban haajaa isaan nyaataa fi dhugaatiif qaban caala. Sababni isaas, ruuhin namaa tuni sakandii hunda keessatti tasgabbii fi nageenya barbaaddi. Kana kan argattu immoo kitaaba Rabbiin buuse keessatti.
- Ergamtoonni erga darbanii booda kitaabban isaan irratti buâ€™an ummata isaan booda dhufuuf madda qajeelinnaa fi barnootaa taâ€™aaf.
- Kitaabni amantiin akka jijiramne eega. *Ergamaa boodaa kitaabni ummata isaa keessa jiraachuun akka Ergamaan suni isaan keessa jiraachuti.* Sababa kanaaf, Qurâ€™aanni namoota yeroo Nabii Muhammad (SAW) fi isa booda dhufan irratti hujjah (ragaa) taâ€™a.
- Kanaafu, namni tokko guyyaa Qiyaama Nabiyyiin natti hin dhufne jedhee mormuu hin dandaâ€™u. Sababni isaas, kitaabni Nabiyyicha irratti buufame isa bira gahee jira.
- Kitaabni wal dhabbi namoota jidduutti uumamu hiikun daandii sirriitti isaan qajeelcha.

Kitaabban wabii:

[1] [Sharih Usuuli salaasa](#) Fuula 94-95 Ibn Useymiin

[3] [al-aqidatul Islaamiyyatu wa usuusuhaa](#) By Abdurahmaan Hasan Madiniyyi, fuula 465-468

[2] [Taysiral Kariimul Rahmaani fii tafsiiri Kalaamil Mannaani](#)â€“ Abdurahmaan Naasir Saâ€™dii, fuula 257-258

Date Created

September 23, 2018

Author

admin